

Nr 22

Lagutskottets betänkande i anledning av motion angående liberalisering av bestämmelserna rörande dröjsmål med betalning av försäkringspremie.

I motionen 1974:644 av herr Svanström m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag om en liberalisering till försäkringstagarens förmån av försäkringsavtalslagens bestämmelser om dröjsmål med premiebetalningen.

Utskottet har inhämtat utlåtanden över motionen från hovrätten för Västra Sverige, riksförsäkringsverket och försäkringsinspektionen. På begäran av utskottet har yttranden därjämte avgivits av Svenska försäkringsbolags riksförbund, Trafikförsäkringsföreningen och Försäkringsjuridiska föreningen.

Gällande rätt

I 13 och 14 §§ *lagen (1927:77) om försäkringsavtal* meddelas bestämmelser om inverkan av att premien ej betalas och om försäkringsansvarets upphörande vid underlåten premiebetalning.

Enligt 12 § 1 st. skall, där ej tid för premiens gäldande är utsatt, denna erläggas utan uppskov. Detta innebär att försäkringstagaren är skyldig att betala i förskott. Samtidigt stadgar emellertid 14 § 1 st. i en tvingande regel att ett förbehåll, enligt vilket ansvarets inträde gjorts beroende av premiens betalning, får verkan först vid dröjsmål. Även ett förbehåll, att ansvaret inträder först då försäkringsbrevet utlämnats, är verkningslöst då icke dröjsmål med premiens erläggande ägt rum. Försäkringsgivaren skulle nämligen eljest kunna kringgå skyddet för försäkringstagaren genom att innehålla brevet till dess betalning skett.

Detta innebär att försäkringstagare, som icke dröjer med att erlægga premien, är skyddad även om skada skulle inträffa innan han hunnit betala, t. ex. medan postförskott på premien ligger på postanstalten. Frågan blir emellertid, hur länge försäkringstagaren kan vänta med att erlægga premien utan att komma i dröjsmål. Har försäkringsgivaren föreskrivit viss betalningsdag torde denna bli gällande. Eljest får man göra en bedömning efter omständigheterna; postförskott kan säkerligen utlösas under hela den tid då det ligger kvar på poststationen, medan eljest premiens storlek, försäkringstidens längd, betalningsvanor o. d. får inverka.

Skulle försäkringstagaren komma i dröjsmål med att erlægga premien får

emellertid de nämnda förbehållen verkan. Denna verkan är icke att försäkringsavtalet förfaller utan vidare, utan blott att försäkringsskyddet suspenderas till dess betalning sker. Om ej särskilt förbehåll träffats, inträder ej ens denna verkan. Då betalning ej sker i rätt tid kan emellertid försäkringsgivaren även uppsäga avtalet att upphöra tidigast tre dagar efter uppsägningen (13 §). Härför fordras icke något särskilt förbehåll i avtalet. Kortare frist än tre dagar kan ej med rättsverkan avtalas. Premien för den tid avtalet har gällt beräknas enligt 16 § 1 st.

Enligt en tvingande regel i 14 § 2 st. gäller att förbehåll, enligt vilket underlåtenhet att erlägga premie för en senare period medför ansvarsbefrielse, ej har verkan förrän en vecka efter det försäkringsgivaren erinrat försäkringstagaren om premiens förfallodag. Regeln gäller dock ej då premien förfaller innan två månader förflutit från det föregående premie skulle ha betalats. Undantaget har betydelse främst vid sådana livförsäkringar där premiebetalning sker varje månad. Uppenbarligen skulle det vara besvärligt att skicka ut särskild påminnelse varje gång.

Även i detta fall medför dröjsmål, under förutsättning att förbehåll finns i villkoren, att försäkringsgivarens ansvar suspenderas till dess betalning sker. Definitiv ansvarsbefrielse vinner försäkringsgivaren först med uppsägning enligt 13 §.

Bestämmelser om betalning av premien återfinns i 12 §. Den första försäkringspremien skall, där ej annat är avtalat, betalas "utan uppskov" (12 § 1 st.). Såsom tidigare sagts innebär detta, att premien skall betalas i förskott men att i praktiken försäkringstagaren dock vanligen kan vänta med betalningen något efter det han mottagit krav, utan att suspensionsverkan inträder.

Det kan också avtalas att premien skall erläggas i efterskott, eller att en preliminärt bestämd premie skall erläggas i förskott och den definitiva beräkningen av premien ske efter premieperiodens slut ("premierglering").

Senare premier skall enligt 2 st. av samma stadgande betalas på premieperiodens första dag. I detta fall kan däremot – under förutsättning att erinran enligt 14 § skett före denna dag – försäkringstagaren såsom nämnts icke dröja med att betala utan att suspensionsverkan inträder.

Motionen

I motionen framhålls att försäkringsavtalslagens bestämmelser om suspension av försäkringsskyddet vid dröjsmål med premiebetalningen otvivelaktigt är stränga mot försäkringstagaren. Bestämmelserna tar således inte alls hänsyn till att underlåtenheten av vissa skäl kan framstå som ursäktlig eller att premien blott delvis är obetald eller att förseningen varit helt kortvarig, så att skada inträffat obetydlig tid efter den tillåtna fristens utgång.

Att lagens bestämmelser om verkan av premiedröjsmål kan anses alltför stränga mot försäkringstagaren framgår av att försäkringsbolagens praxis

är betydligt mer liberal på denna punkt, påpekar motionärerna. Någon enhetlig försäkringspraxis föreligger dock inte, och de härmed sammanhängande problemen synes vålla bolagen många bekymmer. Bolagens praxis grundas för övrigt inte enbart på juridiska överväganden, utan andra faktorer kan få avgörande betydelse, t. ex. goodwill-hänsyn, eller att den försumlige försäkringstagaren bedöms vara en betydelsefull kund för bolaget.

Försäkringsbolagens liberala praxis beträffande påföljden vid premiedröjsmål utesluter dock inte, att en mildring av lagens bestämmelser framstår som erforderlig. Vad som enligt motionärernas uppfattning talar för en lagändring är framför allt att det inte kan anses tillfredsställande om en avtalspart, som ofta saknar juridisk skolning och sakkunskap på området, på detta sätt är beroende av sin kontrahents godtycke i frågor som ibland är ekonomiskt livsviktiga för honom. Enligt nuvarande praxis behandlas inte heller försäkringstagarna på samma sätt i de skilda bolagen, utan bedömningen växlar i betydande grad även vid vanligt förekommande typer av dröjsmål utan att detta framgår av försäkringsvillkoren. Enligt motionärernas mening finns det därför anledning att överväga om inte bestämmelserna i 13 och 14 §§ försäkringsavtalslagen kan ändras så att de bättre överensstämmer med dagens rättsuppfattning och försäkringspraxis.

En närliggande lösning är att i 14 § införa en föreskrift om att två meddelanden med viss minsta intervall, exempelvis 14 dagar, skall krävas. Efter det sista meddelandet skulle försäkringstagaren ha viss frist, förslagsvis en eller två veckor, att betala. I annat fall skulle försäkringsgivaren vara befriad från ansvar.

Om man omarbetar bestämmelserna i 14 § i mildrande riktning, kan det finnas anledning att samtidigt se över reglerna om uppsägning i 13 §. I annat fall kommer uppsägningssanktionen, som nu tillgrips blott undantagsvis, att vara den allvarligaste och mest effektiva påföljden vid dröjsmål med förnyelsepremie. Detta skulle inte stämma väl överens med den nuvarande lagstiftningens utformning och även te sig olämpligt från allmän synpunkt. Det rimliga synes därför vara att uppsägningstiden förlängs betydligt. Härvid bör man också överväga att låta uppsägningen mista sin verkan, ifall betalning sker under uppsägningstiden.

Med hänsyn till de här berörda problemens komplicerade natur måste emellertid frågan, vilken metod man bör använda för att liberalisera dröjsmålsreglerna, bli föremål för närmare överväganden, framhåller motionärerna. De lösningar som skisserats i motionen är inte avsedda som några definitiva förslag. Det bör i stället ankomma på Kungl. Maj:t att låta verkställa den närmare utredning av hithörande frågor som är erforderlig och med ledning därav utforma förslag om förbättrade regler.

Tidigare riksdagsbehandling

Itvå likalydande motioner till 1968 års riksdag (I:75 och II:110) hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle begära åtgärder för att tillförsäkra försäkringstagare, eller i vart fall sådana försäkringstagare som inte är juridiska personer, en s. k. respitmånad vid försummelse att erlägga försäkringspremie inom utsatt tid.

Motionerna blev föremål för remissbehandling. Första lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande (1LU 1968:27) att konsekvenserna för försäkringstagarna av den kritiserade ordningen i praktiken är ganska begränsade, eftersom försäkringsgivarna i viss utsträckning tolererar sådant dröjsmål med premiebetalningen som beror på tillfälligt förbiseende och dylikt. Utskottet fann sig inte kunna tillstyrka motionerna men ville dock framhålla, att frågan om möjligheterna att på annat sätt – än genom införande av respitmånad – få till stånd en förbättring av försäkringstagarnas ställning i berört hänseende torde kunna aktualiseras i samband med en kommande allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Nyttillsatt utredning

Kungl. Maj:t har den 5 april 1974 beslutat tillkalla sakkunniga med uppdrag att göra en översyn av försäkringsavtalslagen m. m. Utredningsuppdraget syftar till att åstadkomma ett förbättrat konsumentskydd på försäkringsområdet. Bland de reformbehov som särskilt nämns i direktiven för utredningen märks reglerna i 14 § försäkringsavtalslagen om följderna av underlåtenhet att erlägga premien i föreskriven tid. Det framhålls att dessa regler medför att försäkringstagaren även vid ganska kortvariga och ursäktliga dröjsmål kan förlora rätten till försäkringsersättning. Reglerna kan i enskilda fall leda till resultat som ter sig obilligt hårda mot försäkringstagaren, särskilt om dennes möjlighet att få ut skadestånd av annan, som är ansvarig för skadefallet, skulle komma att inskränkas. De sakkunniga bör pröva om inte en ordning bör införas som ger större trygghet för försäkringstagarna än den nuvarande. I varje fall kan det finnas skäl att förstärka skyddet för försäkringstagarna när det gäller försäkringar som regelbundet förnyas, t. ex. hemförsäkringar.

Det framhålls i direktiven att utredningsarbetet kan väntas bli omfattande och att det kan vara naturligt om det sker i etapper. Sådana allmänna regler som direkt avser att stärka konsumenternas ställning bör emellertid behandlas med förtur.

Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser understryker behovet av en modernisering av lagstiftningen på området. Det framhålls därvid att rättsläget för närvarande

inte är helt tillfredsställande från konsumentens synpunkt. Samtidigt påpekar också vissa remissinstanser att den nu snart halvsekelgamla försäkringsavtalslagen även i andra väsentliga delar framstår som föråldrad och att de av motionärerna aktualiserade frågeställningarna bör prövas inom ramen för en allmän översyn av lagen. Sedan Kungl. Maj:t under remisstiden beslutat tillkalla en sådan utredning, förordar de flesta remissinstanserna att de rättsfrågor som berörs i motionen blir föremål för prövning inom denna utredning.

Hovrätten för Västra Sverige anför att såsom motionärerna närmare utvecklat är reglerna i 13 och 14 §§ försäkringsavtalslagen om verkan av dröjsmål med premiebetalning stränga mot försäkringstagaren. Motsvarande stränghet återfinns i de försäkringsvillkor försäkringsbolagen brukar föreskriva med stöd av lagreglerna. En strikt tillämpning av dessa regler ger ej rum för ursäktliga fall av dröjsmål och tillåter inte hänsyn till andra omständigheter, såsom att premien blott delvis är obetald eller att förseningen av premiebetalningen är helt kortvarig. Försäkringsbolagens praxis har emellertid utvecklats till försäkringstagarens förmån. Praxis visar att bolagen företar en allmän skälighetsprövning, varvid orsakerna till dröjsmålet blir av utslagsgivande betydelse vid bedömning om ersättning skall utgå eller ej. Denna utveckling är i och för sig tillfredsställande, framhåller hovrätten. Nackdelen är dock att en enhetlig praxis knappast är möjlig att uppnå. Fara föreligger därför att – som motionärerna påpekat – även vanliga typer av dröjsmål kan bedömas olika. Det kan heller inte anses tillfredsställande att försäkringstagaren, den i avtalsförhållandet oftast svagare parten, vid fall av dröjsmål skall vara beroende av bolagens välvilja och omtanke om sin goodwill. Det föreligger därför enligt hovrättens uppfattning ett behov av ändrade regler. Dessa bör ge garantier för att försäkringstagarens berättigade intressen tillvaratas i överensstämmelse med den lagstiftning, som tillkommit på olika områden under senare år till skydd för konsumenten. En reform i konsumentvänlig riktning bör ta sikte på en liberalisering av dröjsmålsreglerna i 14 § försäkringsavtalslagen genom att införa för försäkringstagaren förmånligare bestämmelser om premiebetalning, betalningsfrist och avisering av premie. En god ledning bör därvid kunna erhållas från bolagens praxis, påpekar hovrätten. Vad angår den i 13 § stadgade uppsägningstiden tre dagar, torde denna enligt nutida uppfattning vara alltför snäv. Skäligheten av att försäkringsskyddet får bestå, om betalning sker under uppsägningstiden, är en fråga som därvid bör övervägas.

I *riksförsäkringsverkets* yttrande lämnas bl. a. följande redovisning av de bestämmelser angående bristande avgiftsbetalnings inverkan på försäkringsskyddet som gäller inom verkets ämbetsområde.

Enligt 21 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) kan under vissa förutsättningar *frivillig sjukpenningförsäkring* tecknas hos allmän försäkringskassa. Närmare förutsättningar och villkor för denna försäkring stad-

gas i kungörelsen (1962:402) om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa (senast ändrad 1973:472).

Enligt 21 kap. 1 § första och andra styckena AFL skall den försäkrade erlagga avgifter för den frivilliga sjukpenningförsäkringen. I 7 § andra stycket nyssnämnda kungörelse stadgas att om någon vid utgången av andra månaden efter den, varunder stadgad avgift för den frivilliga försäkringen senast skolat betalas, fortfarande häftar för avgift till den allmänna försäkringskassan eller, där han enligt 1 kap. 5 § AFL inskrivits i en annan kassa, för avgift till den förra kassan, skall hans försäkring anses ha upphört vid nämnda tidpunkt, där ej dessförinnan av särskild anledning anstånd med betalningen medgetts honom. I cirkulär 16/1973 har riksförsäkringsverket lämnat vissa föreskrifter om bl. a. avgifter till den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Enligt dessa föreskrifter skall betalningstermin för avgift till den frivilliga sjukpenningförsäkringen enligt den försäkrades önskan fastställas till kalenderkvartal, kalenderhalvår eller kalenderår. Avgift förfaller till betalning under betalningsterminens första kalendermånad. I detta sammanhang kan nämnas att tarifferna innehåller kvartalsavgifter. Av det sagda följer att den i 7 § andra stycket ovannämnda kungörelse stadgade respittiden i regel kommer att utgå i och med utgången av ett kalenderkvartal. Om försäkringen blir gällande vid annan tidpunkt än vid ingången av ett kvartal, utgår respittiden, som alltid är tre månader, dock vid annan tidpunkt än slutet av kalenderkvartal.

I 7 § tredje stycket i kungörelsen stadgas att om den, vars försäkring sålunda upphört, inom sex månader därefter ånyo önskar erhålla frivillig försäkring och hans hälsotillstånd under tiden inte försämrats, kan kassan bevilja ny försäkring även om vederbörande inte uppfyller de eljest stadgade förutsättningarna för frivillig försäkring, nämligen att ej ha fyllt 55 år och ha god hälsa. En förutsättning är dock att samtliga avgifter för den förlutna tiden erläggs.

I 22 kap. AFL finns bestämmelser om *frivillig pensionsförsäkring*. Några problem rörande dröjsmål med premieinbetalning kan inte uppstå inom denna försäkring eftersom endast engångspremier förekommer.

Enligt 11 kap. AFL grundas rätt till *tilläggs pension* på inkomst av förvärvsarbete. För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Vid bestämmande av pensionsgrundande inkomst skiljer man mellan inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Den försäkrade själv har enligt 19 kap. 3 § tredje stycket AFL att erlagga tilläggs pensionsavgift för pensionsgrundande inkomst som härrör från inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Enligt 39 § förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt AFL, m. m. (förordningen senast ändrad 1973:910) skall tilläggs pensionsavgift debiteras och uppbäras i enlighet med vad som stadgas i uppbördsförordningen. Har tilläggs pensionsavgift, som ingår i slutlig eller tillkommande skatt, inte till fullo erlagts inom föreskriven tid, skall

enligt 40 § andra stycket i avgiftsuppbördsförordningen den slutliga och den tillkommande skatten omdebiteras med uteslutande av avgiften. Sådant beslut skall delges den försäkrade. Enligt 11 kap. 6 § första stycket AFL får pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade – i den mån pensionsgrundande inkomst härrör från inkomst av annat förvärvsarbete – endast såvida tilläggs pensionsavgift för året till fullo erlagts inom föreskriven tid. Utan hinder av att sådan avgiftsbetalning inte skett skall pensionspoäng dock tillgodoräknas för det år varunder den försäkrade fyllt 65 år eller, där den försäkrade eller efterlevande till honom ansöker om pension enligt AFL för tid före det år varunder den försäkrade skulle uppnå 67 års ålder, för de båda år som närmast föregått det då pension vid bifall till ansökningen skulle börja utgå. Vidare skall pensionspoäng alltid tillgodoräknas för pensionsgrundande inkomst härrörande från inkomst som utgör sjukpenning enligt AFL eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL) eller motsvarande ersättning.

I 41 § ovannämnda förordning 1959:552 stadgas att om pensionspoäng för visst års inkomst av annat förvärvsarbete enligt 11 kap. 6 § första stycket AFL skall tillgodoräknas den försäkrade, oaktat tilläggs pensionsavgift för året inte till fullo erläggs inom föreskriven tid, kan riks-försäkringsverket efter framställning från den försäkrade eller dödsboet efter honom medge befrielse från erläggande helt eller delvis av avgiften, därest ömmande omständigheter föreligger.

I 45–48 §§ YFL (senast ändrad 1973:483) finns bestämmelser om *frivillig yrkesskadeförsäkring*. Frivillig försäkring får enligt 45 § YFL meddelas

a) arbetsgivare, som bedriver verksamhet i riket, för arbetstagare hos honom;

b) utbildningsanstalt i riket för elever vid anstalten;

c) svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen; samt

d) varje svensk medborgare som är bosatt i riket – ävensom åt den som utan att vara svensk medborgare är bosatt och mantalsskriven i riket – för egen del.

Den frivilliga försäkringen skall, om dess omfattning inte begränsats i försäkringsavtalet, avse skador av samma slag som ersätts av den obligatoriska försäkringen men som inte omfattas av denna. Ersättningen på grund av den frivilliga försäkringen är i princip densamma som enligt den obligatoriska försäkringen men kan begränsas i försäkringsavtalet. Försäkringen blir regelmässigt gällande första gången fr. o. m. dagen för ansökan t. o. m. kalenderårets utgång och därefter per kalenderår.

I 48 § YFL finns bestämmelser om avgift för frivillig försäkring. Räkning på avgifter för frivillig försäkring utsänds regelmässigt i början av december månad. På räkningen upptas preliminär avgift för kommande kalenderår. I fråga om arbetsgivare, som tecknat frivillig utomarbetsförsäkring för sina anställda upptas även slutlig avgift för året före det år, då räkningen utsänds,

med avräkning för då erlagd preliminär avgift. På räkningen anges den 31 december som senaste inbetalningsdag.

Samtidigt med räkningen tillställs försäkringstagaren inbetalningskort för inbetalning på postgirokonto. Även på detta finns förfallodag angiven. På inbetalningskortets baksida erinras försäkringstagare, som tecknat individuell försäkring, om att försummelse att erlagga avgiften på angiven förfallodag medför, att försäkringen upphör att gälla och är ur kraft intill dess avgiften erlagts.

Vid utebliven betalning påminns försäkringstagaren om avgiftsinbetalningen ca två månader efter räkningsutsändandet. Så snart avgiften erlagts träder försäkringen åter i kraft. Under tiden fr. o. m. den 1 januari t. o. m. dagen före avgiftens erläggande har emellertid den eller de försäkrade varit utan yrkesskadeförsäkringsskydd.

Försäkringsinspektionen upplyser att åtminstone ett av de större försäkringsbolagen i sina villkor har intagit regeln att ett kortvarigt dröjsmål inte inverkar på försäkringens giltighet, om det helt beror på tillfällig bortovaro eller jämförbar omständighet. Inspektionen anser att rättsläget inte är helt tillfredsställande ur konsumentens synpunkt. En måhända i de flesta fall liberal men likväl skiftande ersättningspraxis synes böra ersättas med normerande och därmed likaverkande regler på en mera konsumentvänlig nivå än dagens stränga och i allmänhet i vart fall formellt gällande system, framhåller inspektionen.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför att försäkringsbolagen på den svenska marknaden – inte endast de till riksförbundet anslutna – bedriver för närvarande ett brett upplagt och intensivt branschsamarbete på försäkringsvillkorområdet. Avsikten härmed är inte att störa den stimulans till initiativ och till progressiv produktutveckling som en fri konkurrens innebär. Syftet är att genom en noggrann granskning av vissa delar av villkorområdet på ett genomgripande sätt följa upp den strävan försäkringsbolagen sedan länge haft att uppnå lösningar som är tidsenliga och praktiska för konsumenterna och i lämpliga delar enhetliga. Det område som motionärerna nu tagit upp – påföljder vid dröjsmål med premiebetalning – är väl ägnat för enhetliga lösningar, då enighet råder om att dessa frågor inte bör vara föremål för konkurrens mellan bolagen.

Som framhålls i motionen kan nu gällande regler på området, om de strikt tillämpas, leda till obillighet i de enskilda fallen, framhåller riksförbundet. Försäkringsbolagens praktiska tillämpning av reglerna har därför blivit liberal. Det nu pågående branschinterna samarbetet strävar till att i möjlig mån formulera de principer som kan skönjas i dagens liberala praxis till klar och upplysande avtalstext. Man måste emellertid vara på det klara med att frågan om en rimlig avvägning mellan den enskildes intresse av skydd och försäkringskollektivets intresse att inte belastas med utgifter för försumliga premiebetalare är komplicerad, understryker riksförbundet. Inom

branschen räknar man dock med att utkast till nya regler skall kunna föreligga – i nu aktuell fråga – i vart fall under innevarande år. Försäkringsinspektionen, konsumentverket och näringsfrihetsombudsmannen har informerats om det ifrågavarande branschsamarbetet.

Berörda bestämmelser i försäkringsavtalslagen är inte tvingande i den meningen att de skulle hindra försäkringsbolagen att anta och tillämpa liberalare regler. Det är enligt riksförbundets mening rimligt att resultatet av det ovan nämnda branschsamarbetet avvaktas innan frågan om tillsättandet av en statlig utredning övervägs.

Trafikförsäkringsföreningen anser att motionen inte bör föranleda någon åtgärd med hänsyn till att frågorna faller inom direktiven för den nyligen tillsatta utredningen om en allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Försäkringsjuridiska föreningen anför att som framhålls i motionen är lagens bestämmelser stränga gentemot försäkringstagaren, särskilt påföljden av ansvarsfrihet för försäkringsgivaren om försäkringstagaren efter påminnelse dröjer med betalningen. I praktiken torde försäkringsbolagen emellertid tillämpa reglerna med stor liberalitet, påpekar föreningen. Någon fast eller enhetlig praxis lär dock inte ha utbildats. Omständigheterna i det enskilda fallet torde tillmätas betydelse.

Självfallet är det tillfredsställande att lagens stränga regler mildrats i den praktiska tillämpningen. Mindre tillfredsställande är likväl att en entydig praxis inte utbildats, att försäkringstagarens ersättningsrätt kan bli beroende av den starkare avtalskontrahentens ensidiga avgörande.

Föreningen erinrar om att hithörande spörsmål under senare år vid flercaldiga tillfällen varit föremål för offentlig debatt. Att döma av denna debatt torde det råda en allmän uppfattning bland försäkringsväsendets företrädare i ansvarig ställning att den nuvarande situationen från rättslig synpunkt inte är tillfredsställande. Föreningen delar denna uppfattning. Även om – med hänsyn till försäkringsbolagens liberala praxis – risken för rättsförlust för försäkringstagarna får bedömas som ringa vill föreningen förorda att en översyn av de nu ifrågavarande reglerna i försäkringsavtalslagen kommer till stånd. Det förefaller föreningen naturligt att därvid i främsta rummet inrikta ett reformarbete på en uppmjukning av dröjsmålsreglerna, t. ex. genom en förlängning av påminnelsetiden eller genom föreskrift om minst två påminnelser innan någon påföljd inträder för försäkringstagaren.

Utskottet

Den enskilda försäkringsverksamheten i Sverige har sedan länge reglerats av speciella lagar, vilkas syfte varit att tillgodose försäkringstagarnas intressen. De viktigaste av dessa nu gällande lagar är 1948 års lag om försäkringsrörelse (*försäkringslagen*) och 1927 års lag om försäkringsavtal (*försäkringsavtalslagen*).

Försäkringsavtalslagen har tillkommit för att i första hand utgöra ett normerande underlag för de avtal som träffas mellan försäkringsgivare och försäkringstagare. Lagen har uppbyggts av dels tvingande, dels icke tvingande regler. Även i fråga om de tvingande reglerna kan lagen i praktiken dock sägas ha mera en normerande än en bestämmande verkan, eftersom de enskilda avtalen – försäkringsvillkoren – kan utformas på ett för försäkringstagarna liberalare sätt än lagens regler anger.

Bland de ämnesområden som behandlas i försäkringsavtalslagen märks frågor om tidpunkten för premiebetalning och verkan av dröjsmål med sådan betalning.

I förevarande motion framhålls att försäkringsavtalslagens bestämmelser på denna punkt är stränga mot försäkringstagaren. En strikt tillämpning av lagen innebär bl. a., att ansvarsfrihet inträder för försäkringsgivaren om försäkringstagaren efter påminnelse dröjer med premiebetalningen. Bestämmelserna tar t. ex. inte hänsyn till att dröjsmålet av vissa skäl kan framstå som ursäktligt, att premien blott delvis är obetald eller att förseningen av premiebetalningen är helt kortvarig. I praktiken torde visserligen försäkringsbolagens praxis när det gäller suspension av försäkringsskyddet vid dröjsmål med premiebetalningen ha utvecklats till försäkringstagarens förmån, framhåller motionärerna. Någon fast eller enhetlig rättstillämpning lär dock inte ha utbildats. Även vid vanligt förekommande typer av dröjsmål växlar bedömningen i betydande grad i de skilda bolagen utan att detta framgår av försäkringsvillkoren. Vidare grundas bolagens praxis inte enbart på juridiska överväganden. Andra faktorer kan i stället få avgörande betydelse, t. ex. goodwill-hänsyn, eller att den försumlige försäkringstagaren bedöms vara en betydelsefull kund för bolaget.

Motionärerna finner det otillfredsställande att konsumenten, som i allmänhet saknar sakkunskap på området, på detta sätt blir beroende av sin motparts godtycke i frågor som ibland är ekonomiskt livsviktiga för honom. En mildring av lagens bestämmelser är därför erforderlig, framhåller motionärerna. I motionen hemställs, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en utredning i syfte att åstadkomma en liberalisering till försäkringstagarens förmån av ifrågavarande bestämmelser.

Motionen har fått ett positivt mottagande vid remissbehandlingen. Flerparten av remissinstanserna har understrukt behovet av en modernisering av lagstiftningen i förevarande hänseende och framhållit att rättsläget för närvarande inte är helt tillfredsställande från konsumentens synpunkt.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen (se ovan s. 4) har Kungl. Maj:t i dagarna tillkallat en utredning med uppdrag att göra en allmän översyn av försäkringsavtalslagen. Utredningsuppdraget syftar till att åstadkomma ett förbättrat konsumentskydd på försäkringsområdet. Bland de reformbehov som särskilt nämns i direktiven för utredningen märks reglerna om följden av underlåtenhet att erlägga premien i föreskriven tid. De sakkunniga bör pröva om inte en ordning bör införas som ger större trygghet

för försäkringstagarna än den nuvarande. I varje fall kan det finnas skäl att förstärka skyddet för försäkringstagarna när det gäller försäkringar som regelbundet förnyas, t. ex. hemförsäkringen, framhålls det i direktiven.

Med hänsyn till det behov som uppenbart föreligger av ett förbättrat konsumentskydd på försäkringsområdet finner utskottet det tillfredsställande att försäkringsavtalslagen nu blir föremål för översyn. Såvitt avser reglerna om verkan av dröjsmål med premiebetalning överensstämmer innehållet i utredningsdirektiven med de synpunkter som framförs i förevarande motion. Motionärernas önskemål om utredningsarbete i syfte att på denna punkt förstärka skyddet för försäkringstagarna har således blivit tillgodosett. Utskottet förutsätter att utredningen kommer att ägna denna speciella fråga önskvärd uppmärksamhet och beakta de synpunkter och förslag som framförs i motionen och de däröver inhämtade remissyttrandena. Utskottet utgår också från att frågan om en förbättring av försäkringstagarnas ställning i här berört hänseende tillhör den grupp av frågeställningar som av utredningen kommer att behandlas med förtur. Vid nu angivna förhållanden synes något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen inte vara erforderligt.

Utskottet hemställer därför

att motionen 1974:644 inte föranleder någon riksdagens vidare åtgärd.

Stockholm den 21 maj 1974

På lagutskottets vägnar

SVEN HAMMARBERG

Närvarande: herrar Hammarberg (s), Lidgard (m), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Andersson i Södertälje (s), Torwald (c), Olsson i Timrå (s), fru Nilsson i Sunne (s), herr Israelsson (vpk), fru Fredgardh (c)*, fru Tillander (c), fru Lindquist (m), fru Hjalmarsson (s), herr Eriksson i Ulfaby (c) och fru Karlsson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

